Series : EFGH/S **SET~4**

प्रश्न-पत्र कोड
Q.P. Code **52/S**

रोल नं.
Roll No. | | | | | | | | |

परीक्षार्थी प्रश्न-पत्र कोड को उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर अवश्य लिखें।
Candidates must write the Q.P. Code on the title page of the answer-book.

नोट	NOTE
(I) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **15** हैं।	(I) Please check that this question paper contains **15** printed pages.
(II) प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिए गए प्रश्न-पत्र कोड को परीक्षार्थी उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर लिखें।	(II) Q.P. Code given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
(III) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में **18** प्रश्न हैं।	(III) Please check that this question paper contains **18** questions.
(IV) **कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, उत्तर-पुस्तिका में यथा स्थान पर प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।**	(IV) **Please write down the Serial Number of the question in the answer-book at the given place before attempting it.**
(V) इस प्रश्न-पत्र को पढ़ने के लिए 15 मिनट का समय दिया गया है। प्रश्न-पत्र का वितरण पूर्वाह्न में 10.15 बजे किया जाएगा। 10.15 बजे से 10.30 बजे तक परीक्षार्थी केवल प्रश्न-पत्र को पढ़ेंगे और इस अवधि के दौरान वे उत्तर-पुस्तिका पर कोई उत्तर नहीं लिखेंगे। #	(V) 15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the candidates will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

संस्कृतम्
SANSKRIT

अवधि : होरात्रयम्
*निर्धारित समय : **3** घण्टे*
*Time allowed : **3** hours*

*पूर्णाङ्काः : **80***
*अधिकतम अंक : **80***
*Maximum Marks : **80***

General Instructions :

*This question paper is divided into **4** (Four) sections.*

*It has total **18** questions.*

***Section A** – 1 Question no. 1*

***Section B** – 3 Questions no. 2 to 4*

***Section C** – 7 Questions no. 5 to 11*

***Section D** – 7 Questions no. 12 to 18*

Attempt questions as per specific instructions.

Write question no. in answer book before attempting it.

सामान्य-निर्देशा:

*अस्मिन् प्रश्नपत्रे **चत्वार:** खण्डा: सन्ति ।*

*अस्मिन् प्रश्नपत्रे अष्टादश **(18)** प्रश्ना: सन्ति ।*

***खण्ड: 'क'** – 1 – प्रश्नसंख्या 1*

***खण्ड: 'ख'** – 3 – प्रश्नसंख्या 2 – 4*

***खण्ड: 'ग'** – 7 – प्रश्नसंख्या 5 – 11*

***खण्ड: 'घ'** – 7 – प्रश्नसंख्या 12 – 18*

विशिष्टनिर्देशानुसारं प्रश्ना: समाधेया: ।

उत्तरपुस्तिकायां लेखनात् पूर्वं सर्वप्रथमं प्रश्नसंख्या लेखनीया ।

खण्डः 'क' *10 अङ्का:*

अपठितावबोधनम्

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत – *10*

'शरीरम् आद्यं खलु धर्मसाधनम्' अर्थात् अस्माकं शरीरम् एव अस्माकं सर्वेषां कर्तव्यानां प्रमुखं साधनम् अस्ति । अतः वयं सर्वदा शरीरेण स्वस्थाः भवेम यतः स्वस्थशरीरे एव स्वस्थ-मस्तिष्कस्य निवासः भवति । स्वास्थ्य-रक्षणाय योगः अति लाभकरः इति सर्वे जानन्ति एव । योगासनैः शरीरस्य सम्यग् व्यायामो जायते । योगासनेन सह प्राणायामस्य अपि सम्बन्धो वर्तते । सम्यग् व्यायामेन रुधिरस्य सम्यक् सञ्चारो जायते तेन च सर्वाणि इन्द्रियाणि स्वस्थाने तिष्ठन्ति । एतेन एव कार्येषु अपि कुशलता जायते । योगेन बुद्धिः तीव्रा भवति शारीरिकस्थूलता चापि न्यूना भवति । शरीरं दृढं पुष्टं च भवति । वस्तुतः 'योगः कर्मसु कौशलम्' इति श्रीमद्भगवद्गीतायाः उक्तिः एतदेव सङ्केतयति ।

(अ) एकपदेन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) *2×1=2*

(i) अस्माकं सर्वेषां कर्तव्यानां प्रमुखं साधनं किम् अस्ति ?

(ii) स्वास्थ्य-रक्षणाय किम् अति लाभकरः ?

(iii) योगासनेन सह कस्य अपि सम्बन्धो वर्तते ?

(आ) पूर्णवाक्येन लिखत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) *2×2=4*

(i) सर्वे किं जानन्ति ?

(ii) वयं किमर्थं सर्वदा शरीरेण स्वस्थाः भवेम ?

(iii) सम्यग् व्यायामेन कस्य सम्यक् सञ्चारो जायते कानि च स्वस्थाने तिष्ठन्ति ?

(इ) अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत। *1*

(ई) यथानिर्देशम् उत्तरत – (केवलं प्रश्नत्रयम्) *3×1=3*

(i) 'भवेम' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किं भवेत् ?

(A) आसनानाम् (B) योगः

(C) व्यायामः (D) वयम्

(ii) 'सर्वाणि' इति विशेषणपदस्य विशेष्यपदं किम् ?

(A) इन्द्रियाणि (B) आसनानि

(C) चक्षुः (D) योगः

(iii) 'योगासनेन सह प्राणायामस्य अपि सम्बन्धो वर्तते' अत्र किं क्रियापदम् ?

(A) सह (B) वर्तते

(C) अपि (D) योगः

(iv) 'गात्रम्' इति पदस्य किं पर्यायपदं गद्यांशे प्रयुक्तम् ?

(A) शरीरम् (B) मस्तिष्कम्

(C) व्यायामः (D) स्कन्धद्वयम्

खण्डः 'ख' **15 अङ्काः**

रचनात्मकं कार्यम्

2. नन्दिनी मोदीनगरे वसति । तस्याः भगिनी अनन्या मुंबईनगरे निवसति । नन्दिन्याः विद्यालये पर्यावरण-विषये एका गोष्ठी जाता । गोष्ठीं वर्णयन्ती सा अनन्यायै एकं पत्रम् लिखति । मञ्जूषातः समुचितपदानि चित्वा पत्रं पुनः लिखन्तु । $10\times\frac{1}{2}=5$

221, शिवपुरी,

मोदीनगरम्

(i) ______________ भगिनि !

नमस्ते ।

गतसप्ताहे मम (ii) ______________ एका महत्त्वपूर्णा गोष्ठी अभवत् । तत्र (iii) ____________ वर्धमानं प्रदूषणं दृष्ट्वा पर्यावरणस्य (iv) ____________ उपायानां विषये चर्चा अभवत् यत् मार्गेषु इतस्ततः (v) ______________ न क्षेपणीयः । (vi) ____________ समये-समये शुद्धिः करणीया । मार्गेषु, उद्यानेषु विद्यालयेषु च अधिकाधिकं (vii) ________ आरोपणीयाः । ध्वनिप्रदूषणं निवारयितुं ध्वनिप्रसारणयन्त्राणां (viii) ____________ प्रयोगः करणीयः । अस्मिन् विषये स्वविचारान् लिखित्वा प्रेषयतु भवती । गृहे सर्वेभ्यः मम (ix) ____________ निवेदनीयाः ।

भवत्याः अनुजा

(x) ____________

मञ्जूषा

विद्यालये, प्रणामाः, नगरेषु, नदीजलस्य, नन्दिनी, न्यूनतमः, अवकरः, वृक्षाः, रक्षणाय, प्रिये ।

3. प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया **पञ्च** वाक्यानि संस्कृतेन लिखत। *5×1=5*

मञ्जूषा

वातावरणम्, आश्रमस्य, मुनिः, पशवः, वृक्षस्य, शोभनम्, लिखति, सूर्योदयः, आकाशे, नदी, मृगः, दृश्यते, नीचैः, कुटीरः, हरीतिमा।

अथवा

मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां साहाय्येन निम्नलिखितं विषयम् अधिकृत्य न्यूनातिन्यूनं पञ्चभिः संस्कृतवाक्यैः एकम् अनुच्छेदं लिखत –

'प्रातःभ्रमणम्'

मञ्जूषा

उपवनम्, वृक्षाः, जनाः, पवनः, प्रतिदिनम्, शीतलः, स्वास्थ्याय, आवश्यकम्, सूर्योदयः, आनन्दम्, ऊर्जा, अनुभवन्ति, स्फूर्तिः ।

4. अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषया अनूद्य लिखत – (केवलं वाक्यपञ्चकम्) *5×1=5*

(i) मैंने एक कथा पढ़ी।

I read a story.

(ii) बन्दर इधर-उधर भाग रहे हैं।

The monkeys are running here and there.

(iii) आपका कार्य उत्तम है।

Your work is the best.

(iv) हे मित्र ! सदा सत्य बोलो।

Friend ! Always speak the truth.

(v) हम सब गीत गाएँगे।

We will sing a song.

(vi) तुम्हें नियमों का पालन करना चाहिए।

You should follow the rules.

(vii) गंगा का जल पवित्र होता है।

The water of Ganga is pure.

खण्डः 'ग' ***25 अङ्काः***

अनुप्रयुक्तव्याकरणम्

5. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदेषु सन्धिं सन्धिच्छेदं वा कुरुत – (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) *4×1=4*

(i) आचारः प्रथमः + धर्मः इत्येतद् विदुषां वचः।

(ii) कश्चन चौरः गृहाभ्यान्तरं प्रविष्टः।

(iii) कः इदं दुष्करं कुर्यात् + इदानीं शिविना विना ?

(iv) जगत्पतेः सृष्टिरेषा रमणीया।

(v) यदि न स्यान्नरपतिः।

6. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्ङ्कितपदानां समासं विग्रहं वा प्रदत्तविकल्पेभ्य: चित्वा लिखत – (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) *4×1=4*

(i) व्याघ्रमारी इयम् इति मत्वा व्याघ्रो भयाकुलचित्त: नष्ट: ।

(A) भयात् आकुल: चित्त:

(B) भयात् आकुलं चित्तम्

(C) भयेन आकुल: चित्त:

(D) भयेन आकुलं चित्तं यस्य स:

(ii) किं द्वयोरप्येकमेव प्रतिवचनम् ।

(A) वचनं वचने प्रति

(B) वचनं वचनम् इति

(C) वचने वचनम् इति

(D) वचनेन वचनेन इति

(iii) तत: प्रविशत: विदूषकेनोपदिश्यमानमार्गौ तापसौ कुशलवौ ।

(A) कुश: च लव: च

(B) लव: च कुश: च

(C) लवयो: च कुशयो: च

(D) कुशस्य च लवस्य च

(iv) पुत्रस्य दैन्यं दृष्ट्वा अहं रोदिमि ।

(A) पुत्रदैन्यम्

(B) पुत्रदैन्य:

(C) दीनपुत्र:

(D) पुत्रदीनताम्

(v) मलेन सह धरातलम् ।

(A) समल:

(B) मलसहितम्

(C) समलम्

(D) समले

7. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रकृति-प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा उचितम् उत्तरं विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत – (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) *4×1=4*

(i) हरिततरूणां ललितलतानां माला रमणीया।

(A) रमणीय + आ

(B) रमणीया + आ

(C) रमणीय + टाप्

(D) रमणी + इन्

(ii) सितम्बरमासे मम अर्ध-वर्ष + ठक् परीक्षा भविष्यति।

(A) वार्षिकः (B) वार्षिकी

(C) वार्षिक्यः (D) वार्षिकम्

(iii) हिमकरस्य शीतल + त्व लोके प्रसिद्धम् अस्ति।

(A) शीतलत्व (B) शीतलत्वम्

(C) शीतलता (D) शीतलत्वाम्

(iv) सा तपस्विनी मत्कृतेनापराधेन स्वापत्यम् एवं निर्भर्त्सयति।

(A) तपस्विन् + ङीप्

(B) तपस्विनी + इन

(C) तपस्वी + णिनि

(D) तपस्विन् + ठक्

(v) युद्धे बल + मतुप् जनः एव विजयं लभते।

(A) बलमती (B) बलवान्

(C) बलवती (D) बलवत्यः

8. वाच्यानुसारम् उचितपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा अधोलिखितं संवादं पुनः लिखत – (केवलं प्रश्नत्रयम्) *3×1=3*

(i) ऋद्धिः ____________ खादति।

(A) आम्रफलम् (B) आम्रफलस्य

(C) आम्रफलेन (D) आम्रफलेषु

(ii) __________ पत्रं न लिख्यते ।

(A) ते (B) तया

(C) तम् (D) तस्यै

(iii) तस्या: माता ओदनं __________ ।

(A) पचति (B) पच्यन्ते

(C) पच्यते (D) पचन्ति

(iv) त्वया __________ क्रियते ?

(A) किम् (B) कानि

(C) का (D) कस्य

9. कालबोधकशब्दै: अधोलिखित-दिनचर्यां पूरयत – (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) *4×1=4*

(i) संस्कृतदिवसे प्रात: __________ 9:00 वादने सरस्वती-वन्दना अभवत् ।

(ii) तदा __________ 9:15 वादने एका छात्रा भाषाया: महत्त्वम् अवदत् ।

(iii) तदन्तरम् __________ 9:30 वादने एका समूहनृत्यप्रस्तुति: अभवत् ।

(iv) __________ 9:45 वादने मम कक्षाया: छात्रा: एकां नाटिकां प्रस्तुतवन्त:/प्रस्तुतवत्य: ।

(v) अन्ते __________ 10:00 वादने शान्तिपाठ: अभवत् ।

10. मञ्जूषायां प्रदत्तै: उचितै: अव्ययपदै: अधोलिखितवाक्येषु रिक्तस्थानानि पूरयत – (केवलं प्रश्नत्रयम्) *3×1=3*

(i) व्याघ्रोऽपि __________ नष्ट: गलबद्धशृगालक: ।

(ii) यत्रास्ते सा धूर्ता __________ गम्यताम् ।

(iii) स: दीन: इति जानन् __________ कृषक: तं बहुधा पीडयति ।

(iv) यदा मेघा: गर्जन्ति __________ वर्षा भवति ।

मञ्जूषा

तत्र, अपि, तदा, सहसा ।

11. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्किकत-अशुद्धपदाय उचितपदं चित्वा वाक्यानि पुन: लिखत – (केवलं प्रश्नत्रयम्) *3×1=3*

(i) छात्रा: पाठं <u>पठति</u>।

(A) पठथ

(B) पठसि

(C) पठन्ति

(D) पठथ:

(ii) करण्डके अनेकानि <u>आम्रम्</u> सन्ति।

(A) आम्रे

(B) आम्राणि

(C) आम्रस्य

(D) आम्रेषु

(iii) सा तत्र <u>सखी</u> प्रति गच्छति।

(A) सखीम्

(B) सखिषु

(C) सखीनाम्

(D) सख्याम्

(iv) रोहित: श्व: मम गृहम् <u>आगच्छत्</u>।

(A) आगमिष्यति

(B) आगच्छति

(C) गच्छतु

(D) गमिष्यति

खण्डः 'घ'

पठितावबोधनम् *30 अङ्काः*

12. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत – *5*

अग्रिमे दिने स आरक्षी चौर्याभियोगे तं न्यायालयं नीतवान् । न्यायाधीशो बंकिमचन्द्रः उभाभ्यां पृथक्-पृथक् विवरणं श्रुतवान् । सर्वं वृत्तमवगत्य सः तं निर्दोषम् अमन्यत आरक्षिणं च दोषभाजनम् । किन्तु प्रमाणाभावात् स निर्णेतुं नाशक्नोत् । ततोऽसौ तौ अग्रिमे दिने उपस्थातुम् आदिष्टवान् । अन्येद्युः तौ न्यायालये स्व-स्व-पक्षं पुनः स्थापितवन्तौ । तदैव कश्चिद् तत्रत्यः कर्मचारी समागत्य न्यवेदयत् यत् इतः क्रोशद्वयान्तराले कश्चिज्जनः केनापि हतः । तस्य मृतशरीरं राजमार्गम् निकषा वर्तते । आदिश्यतां किं करणीयमिति । न्यायाधीशः आरक्षिणम् अभियुक्तं च तं शवं न्यायालये आनेतुमादिष्टवान् ।

(i) एकपदेन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) $2\times\frac{1}{2}=1$

(क) न्यायाधीशस्य नाम किम् ?

(ख) न्यायाधीशः तं कीदृशम् अमन्यत ?

(ग) तौ कुत्र स्व-स्व-पक्षं स्थापितवन्तौ ?

(ii) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) $2\times1=2$

(क) न्यायाधीशः किम् आदिष्टवान् ?

(ख) कर्मचारी किं न्यवेदयत् ?

(ग) न्यायाधीशः किमर्थं निर्णेतुं नाशक्नोत् ?

(iii) निर्देशानुसारम् उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) $2\times1=2$

(क) 'न्यवेदयत्' इति क्रियापदस्य किं कर्तृपदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(ख) 'अग्रिमे' इति विशेषणपदस्य विशेष्यपदं किम् ?

(ग) 'रात्रौ' इति पदस्य किं विलोमपदं गद्यांशे प्रयुक्तम् ?

13. अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत – 5

गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणो,
बली बलं वेत्ति न वेत्ति निर्बल: ।
पिको वसन्तस्य गुणं न वायस:,
करी च सिंहस्य बलं न मूषक: ॥

(i) एकपदेन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) $2\times\frac{1}{2}=1$

(क) कीदृश: जन: गुणं जानाति ?

(ख) कीदृश: जन: गुणं न जानाति ?

(ग) सिंहस्य बलं को जानाति ?

(ii) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) $2\times1=2$

(क) पिक: किं जानाति वायस: च किं न जानाति ?

(ख) करी कस्य बलं जानाति ?

(ग) क: बलस्य गुणं जानाति क: च न जानाति ?

(iii) भाषिककार्यम् – (केवलं प्रश्नद्वयम्) $2\times1=2$

(क) श्लोके 'जानाति' इति पदस्य पर्यायपदं किम् प्रयुक्तम् ?

(ख) 'गुणी गुणं वेत्ति' अत्र कर्तृपदं किम् ?

(ग) 'निर्बलः' इति पदस्य विपर्ययपदं किम् अत्र प्रयुक्तम् ?

14. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत – 5

राम: – (स्वगतम्) धिङ् मामेवंभूतम् । सा तपस्विनी मत्कृतेनापराधेन स्वापत्यमेवं मन्युगर्भैरक्षरैर्निर्भर्त्सयति ।

(सवाष्पमवलोकयति)

राम: – अतिदीर्घ: प्रवासोऽयं दारुणश्च । (विदूषकमवलोक्य जनान्तिकम्) कुतूहलेनाविष्टो मातरमनयोर्नामतो वेदितुमिच्छामि । न युक्तं च स्त्रीगतमनुयोक्तुम्, विशेषतस्तपोवने । तत् कोऽत्राभ्युपाय: ?

विदूषक: – (जनान्तिकम्) अहं पुन: पृच्छामि। (प्रकाशम्) किं नामधेया युवयोर्जननी ?

लव: – तस्या: द्वे नामनी।

विदूषक: – कथमिव ?

लव: – तपोवनवासिनो देवीति नाम्नाह्वयन्ति, भगवान् वाल्मीकिर्वधूरिति।

राम: – अपि च इतस्तावद् वयस्य ! मुहूर्त्तमात्रम्।

विदूषक: – (उपसृत्य) आज्ञापयतु भवान्।

राम: – अपि कुमारयोरनयोरस्माकं च सर्वथा समरूप: कुटुम्बवृत्तान्त: ?

(नेपथ्ये)

इयती वेला सञ्जाता रामायणगानस्य नियोग: किमर्थं न विधीयते ?

उभौ – राजन् ! उपाध्यायदूतोऽस्मान् त्वरयति।

राम: – मयापि सम्माननीय एव मुनिनियोग:।

(i) एकपदेन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) $2\times\frac{1}{2}=1$

(क) अतिदीर्घ: क: आसीत् ?

(ख) कुशलवयो: मातरं के 'देवी' इति नाम्ना आह्वयन्ति ?

(ग) भगवान् वाल्मीकि: सीतां किमुक्त्वा आह्वयति ?

(ii) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) $2\times1=2$

(क) उभौ किं वदत: ?

(ख) श्रीरामस्य कुमारयो: च क: सर्वथा समरूप: आसीत् ?

(ग) क: तयो: जनन्या: नाम पृच्छति ?

(iii) भाषिककार्यम् – (केवलं प्रश्नद्वयम्) $2\times1=2$

(क) 'माता' इत्यर्थे किं पदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(ख) 'भवान्' इति कर्तृपदस्य किं क्रियापदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(ग) 'इयती वेला' अनयो: पदयो: विशेषणपदं किम् ?

15. अधोलिखित-रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) *4×1=4*

(i) पतङ्गा: अम्बरपथम् आपेदिरे।

(ii) धेनूनां माता सुरभि: आसीत्।

(iii) त्वं मानुषात् विभेषि।

(iv) प्रस्तरतले लतातरुगुल्मा: पिष्टा: न भवन्तु।

(v) मयूरस्य नृत्यं प्रकृते: आराधना।

16. मञ्जूषात: समुचितपदानि चित्वा अधोलिखित-श्लोकस्य अन्वयं पूरयित्वा पुन: लिखत – *4×1=4*

दुष्कराण्यपि कर्माणि मतिवैभवशालिन:।
नीतिं युक्तिं समालम्ब्य लीलयैव प्रकुर्वते॥

अन्वय: –

मतिवैभवशालिन: (जना:) (i) __________ युक्तिं (च) (ii) __________ दुष्कराणि (iii) _________ कर्माणि (iv) _________ एव प्रकुर्वते।

मञ्जूषा

लीलया, नीतिम्, अपि, समालम्ब्य।

अथवा

अधोलिखितश्लोकस्य भावार्थं मञ्जूषात: उचितपदानि चित्वा पूरयत –

काक: कृष्ण: पिक: कृष्ण: को भेद: पिककाकयो:।
वसन्तसमये प्राप्ते काक: काक: पिक: पिक:॥

भावार्थ: –

अस्य भावोऽस्ति यत् (i) _________ वर्ण: कृष्ण: वर्तते पिकस्य अपि वर्ण: (ii) _________ एव अस्ति। अत: तयो: पिके काके च क: भेद: अस्ति ? अर्थात् वर्णदृष्ट्या तयो: कश्चिद् भेदो न दृश्यते। परन्तु यदा (iii) ____________ समय: आगच्छति तदा तयो: स्वरै: ज्ञायते यत् क: (iv) ___________ अस्ति कश्च पिको वर्तते।

मञ्जूषा

वसन्तस्य, काकस्य, काक:, कृष्ण:।

17. अधोलिखितानि वाक्यानि घटनाक्रमानुसारं संयोज्य पुन: लिखत – $8 \times \frac{1}{2} = 4$

(i) एक: कृषक: आसीत्।

(ii) कृषक: तं दुर्बलं वृषभं तोदनेन अवर्तत।

(iii) तस्य समीपे द्वौ बलीवर्दौ आस्ताम्।

(iv) कृषीवल: क्रुद्ध: अभवत्।

(v) स: जवेन गन्तुम् अशक्त: च आसीत्।

(vi) तमुत्थापयितुम् बहुवारं यत्नमकरोत् तथापि स: नोत्थित:।

(vii) स: ऋषभ: हलमूढ्वा गन्तुम् अशक्त: क्षेत्रे पपात।

(viii) तयो: बलीवर्दयो: एक: शरीरेण दुर्बल: आसीत्।

18. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुकूलम् उचितार्थं चित्वा लिखत – (केवलं प्रश्नत्रयम्) $3 \times 1 = 3$

(i) कथा चेयं श्लाघ्या सरसिरुहनाभस्य नियतम्।

(A) उन्नता (B) अलौकिकी

(C) प्रशंसनीया (D) निन्दनीया

(ii) अहं शीतले जले अविचल: स्थितप्रज्ञ: इव तिष्ठामि।

(A) प्रज्ञा (B) योगी

(C) भोगी (D) रोगी

(iii) कृषकस्य गृहे द्वौ बलीवर्दौ आस्ताम्।

(A) वृषभौ (B) अश्वौ

(C) अजौ (D) खगौ

(iv) अन्येषां वदने ये तु ते चक्षुनामनी मते।

(A) मस्तके (B) दशने

(C) हृदये (D) मुखे